

Adéu a la tristesa

Emprat inicialment en psiquiatria per a tractar casos de depressió aguda, el Prozac s'ha convertit en el medicament més usat als Estats Units per a combatre l'apatia, la timidesa o la manca de seguretat.

Des de la seua comercialització l'any 1987, més de deu milions de persones en tot el món han pres alguna vegada aquest antidepressiu de nova generació que, segons els seus seguidors, transforma de forma radical la concepció de la pròpia existència. Els efectes del medicament i la seua utilització com a droga recreativa han generat, però, una intensa controvèrsia mèdica i social.

Aldous Huxley en *Un món feliç* (1932) va concebre una societat futura on els individus es mantenen en un estat de felicitat perpètua i sense cap conflicte personal gràcies al consum d'una droga anomenada "soma". Aquest psicofàrmac que desterra l'angoixa, la tristesa i el patiment de la vida humana, és subministrat per l'estat per tal de controlar els sentiments i les idees dels seus ciutadans i poder mantenir així la pau social i l'estabilitat del sistema polític. En la seua pessimista utopia literària, Huxley volia criticar els intents de la ciència contemporània de dissenyar substàncies químiques estimulants que modifiquen la conducta humana i suprimeixen la llibertat de l'home i la seua capacitat d'enfrontar-se de forma natural amb el dolor, la malaltia i la mort.

Seixanta anys després de la publicació de la novel·la, la polèmica sobre les drogues que provoquen artificialment sensacions d'optimisme i benestar s'ha reprès amb la fulgurant aparició del Prozac, un antidepressiu que ha revolucionat el camp de la farmacologia des de la seua autorització als Estats Units l'any 1987. Amb unes vendes superiors als 1.600 milions de dòlars anuals, aquesta substància de disseny s'ha convertit en la droga més emblemàtica de la fi del mil·lenni. La llegenda generada pels mitjans de comunicació nord-americans assegura que és el fàrmac predilecte dels actors de Hollywood, els polítics de Washington i els executius de Wall Street perquè millora el rendiment laboral i la capacitat de prendre decisions.

Durant la dècada dels cinquanta, les mestresses nord-americanes fugien de la monotonia de la vida familiar amb l'automedicació d'anfetamines i sedants com el Valium o el Librium. Bona part d'aquests estimulants i barbitúrics foren retirats de les farmàcies perquè es van comprovar els efectes destructius durant un llarg període de medicació. El Prozac ha substituït tots aquests productes i s'ha convertit en el principal recurs farmacològic de les dones que intenten superar la rutina dels treballs domèstics, la depressió postpart o els dolors menstruals.

Com en el cas de les anfetamines fa trenta anys, la polèmica sorgeix amb les contraindicacions i els efectes secundaris del producte. Certs psiquiatres pensen que el Prozac resulta tan inofensiu com una aspirina. Per als detractors, el psicofàrmac no és una substància inòcua i en determinades persones una medicació prolongada pot incitar al suïcidi i l'assassinat.

Els resultats d'una llarga recerca. La creació del Prozac no fou un descobriment casual sinó el resultat d'un procés d'investigació llarg i complex promogut pels laboratoris Eli Lilly des dels anys seixanta. L'objectiu d'aquesta empresa farmacèutica era trobar un medicament net que no tinguera els efectes secundaris comprovats en d'altres antidepressius com la iproniacida imipramina. Des de 1974, el grup d'investigadors del laboratori Lilly va començar a experimentar sobre animals amb la fluoxetina, un nou compost químic que actua sobre els nivells de serotonina del cervell. Aquesta substància cerebral produïda per un neurotransmissor incideix en la regulació del geni, la disposició mental i l'autoestima. Els experiments demostraren que el fàrmac descobert no generava problemes cardíacs i podia ser receptat a pacients amb tendències suïcides. La fluoxetina tampoc interferia de forma negativa en els tractaments psicoterapèutics com en el cas d'altres antidepressius.

Després de ser aprovada per les autoritats sanitàries nord-americanes al desembre de 1987, la fluoxetina fou comercialitzada amb el nom de Prozac pels laboratoris Lilly com un antidepressiu per a certs tractaments psiquiàtrics. El suport d'influents sectors mèdics fou decisiu per a la vertiginosa expansió comercial del medicament. En aquest sentit, cal destacar el treball de proselitisme del psiquiatra Peter D. Kramer, autor del *best-seller Listening to Prozac* ('Escoltant el Prozac') i de nombrosos articles publicats en revistes de medicina on exposa les virtuts terapèutiques de l'antidepressiu i la seua capacitat per a modificar de manera constructiva la visió de la realitat i la pròpia existència. Conegut popularment als Estats Units com el "doctor Prozac", Kramer analitza en el llibre els resultats espectaculars del medicament sobre els seus pacients i assegura que es tracta del descobriment més important en el camp de la psiquiatria en els últims quaranta anys. Kramer és també el principal portaveu de la "psicofarmacologia cosmètica", un polèmic corrent de la psiquiatria dels anys noranta que defensa la utilització de fàrmacs per a modelar la personalitat humana i millorar certes aptituds mentals.

Dos anys després de la seua comercialització, el Prozac era el principal protagonista dels programes de debat de la televisió nord-americana. La publicitat gratuïta dels mitjans de comunicació va generar una perillosa eufòria consumista. Els seus seguidors rebatejaren el psicofàrmac amb les inicials B. B. B. ("Bye Bye Blues": "adéu tristesa"). A començament de 1990, el medicament registrava més de 650 mil receptes mensuals.

L'aparició de certs fets luctuosos relacionats amb el consum continuat de Prozac va modificar completament l'orientació de les informa-

cions periodístiques. Els detractors del producte començaren a denunciar els suposats efectes nocius del medicament en tots els mitjans de comunicació. Una revista mèdica va publicar un informe sobre sis persones en tractament per depressió que van aguditzar les seues tendències suïcides després de consumir Prozac. Poc després la viuda del cantant rock Del Shannon va declarar en un programa de màxima audiència que el suïcidi del seu marit havia estat provocat pels efectes del psicofàrmac. La bona imatge de l'antidepressiu més reeixit va quedar encara més enterbolida amb la matança col·lectiva de Louisville (Kentucky). El 14 de setembre de 1989, Joseph Wesbecker va assassinar vuit treballadors de la seua antiga empresa i després es va suïcidar. Segons els resultats de l'autòpsia, Wesbecker tenia en la sang fortes concentracions de Prozac, liti i d'altres antidepressius i calmants. Els advocats de la família del suïcida denunciaren els laboratoris Lilly com a responsables indirectes d'aquest tràgic succés. En l'extens historial clínic de Wesbecker figuraven, però, nombroses crisis de paranoia, temptatives de suïcidi i actes violents. Per als defensors del producte, Wesbecker era un perillós desequilibrat que també hauria assassinat sense el tractament amb antidepressius. Els nombrosos casos de violència suposadament induïts pel Prozac, han estat emprats per l'Església de la Cienciologia en la seua campanya contra el medicament. Els membres d'aquesta secta, coneguts també com dianètics, mantenen des de fa anys una singular croada contra la psiquiatria i els psicofàrmacs.

En el camp de la medicina, els efectes del Prozac també han estat discutits. Com a resposta al *best-seller* de Kramer (*Listening to Prozac*), el doctor Peter Breggin va publicar el llibre *Talking Back to Prozac* (*Replicant el Prozac*) on assegura que les proves necessàries per a garantir la seguretat i eficàcia del producte durant la seua fase d'experimentació foren insuficients i poc aclaridores. Segons el doctor Breggin, els laboratoris Lilly haurien acomodat els resultats dels experiments als seus interessos per tal d'aconseguir una ràpida comercialització del nou antidepressiu.

Sexe de disseny. Els efectes del Prozac sobre l'activitat sexual també han estat motiu de debat dins de la professió mèdica. Segons Breggin, el psicofàrmac actua sobre un neurotransmissor (la serotonina) i altera completament el desenvolupament normal de la funció sexual en les tres etapes que la conformen: desig, excitació i orgasme. S'han registrat certs casos de genitals anestesiats i d'ereccions

Les dones majors i les adolescents són les principals compradores sense recepta del psicofàrmac. Els joves nord-americans han substituït la cocaïna de

la pròspera cultura 'yuppie' dels anys vuitanta per perilloses combinacions d'alcohol i antidepressius. L'anomenada "Generació X" sembla haver trobat en el Prozac una eixida a la seua manca d'il·lusió... El preu barat i la seua consideració com a droga legal, han contribuït a consolidar-la com la substància química predilecta d'una joventut nord-americana sense perspectives laborals.

doloroses entre els consumidors habituals del medicament. Peter Kramer opina de manera diferent. En el seu popular llibre, afirma que el Prozac pot obrir nous horitzons a la sexualitat perquè el psicofàrmac replanteja radicalment la concepció de la vida, allibera de prejudicis i temors i modifica les relacions amb l'entorn social i afectiu. En el cas de les dones, la desinhibició produïda pel fàrmac podria ser un element positiu en la llarga lluita per l'emancipació sexual.

El caràcter feminista de la droga també és destacat per Elizabeth Wurtzel en *Prozac Nation: Young and Depressed in America*, una crònica autobiogràfica sobre el consum d'antidepressius entre els joves nord-americans. El llibre recull els testimonis de nombroses joves que han deixat enrere una vida sexual insatisfactòria després de conèixer els efectes desinhibidors del Prozac. Segons l'autora, les dones majors i les adolescents són les principals compradores sense recepta del psicofàrmac. Wurtzel assenyala també que els joves nord-americans han substituït la cocaïna de la pròspera cultura *yuppie*

dels anys vuitanta per perilloses combinacions d'alcohol i antidepressius. L'anomenada "Generació X" sembla haver trobat en el Prozac una eixida a la seua manca d'il·lusió. El preu (unes 300 pessetes per càpsula) i la seua consideració com a droga legal, han contribuït a consolidar-la com la substància química predilecta d'una joventut sense perspectives laborals.

Hollywood també s'ha rendit als encants del Prozac. Al Pacino, Melanie Griffith, Julia Roberts o Bruce Willis figuren en la llarga llista de celebritats cinematogràfiques que han emprat el medicament per a superar problemes amb la cocaïna i l'alcohol o suportar l'excessiva pressió de la fama. Els psiquiatres recomanen l'antidepressiu com un eficaç remei per a alleujar la depressió i l'ansietat que es produeixen durant el tractament de desintoxicació de drogoaddictes o de rehabilitació alcohòlica. El psicòleg Josep Gisbert de l'AVEX (Associació Valenciana d'Ex-alcohòlics) opina que "el Prozac, acompanyat d'un tractament psiquiàtric adequat i de suport psicològic pot ser molt útil en el tractament terapèutic d'alcoholisme i drogoaddicció perquè té menys efectes secundaris que d'altres antidepressius tradicionals. Els problemes, però, poden sorgir amb el consum desmesurat i sense prescripció facultativa. Als Països Catalans, no tenim constància fins ara de la utilització de Prozac sense finalitats terapèutiques. De moment, el Prozac com a droga recreativa és una moda restringida exclusivament a la societat nord-americana".

Lluc Soler